

VOORTREFFELIJK ONDERWIJS OVER ONDERWIJS

J. Moll, Emeritus Hoogleraar Anatomie en Algemene Gezondheidszorg,
Rotterdam/Rhenen.

Physicians' self-directed learning, current research in the USA and Canada. Over dit onderwerp sprak op 7 januari j.l. in het AMC Robert Richards, als onderwijskundige verbonden aan het College of Human Medicine in East-Lansing, Michigan, de medische faculteit van Michigan State University. De NVMO had deze bijeenkomst georganiseerd in samenwerking met het Orgaan Postacademisch Onderwijs Geneeskunde dat Robert Richards had uitgenodigd, gezien zijn ervaring en deskundigheid op het gebied van medische na- en bijscholing. Een selecte schare van NVMO-leden en enkele andere belangstellenden konden luisteren naar voortreffelijk onderwijs over onderwijs. Robert Richards bracht in zijn voordracht geen oratorisch vuurwerk, geen staaltjes van overrompelende fantasie op het terrein van 'hoe breng ik het?' en hij deed geen pogingen met grollen de aandacht van zijn publiek vast te houden. Hij gaf ons recht-toe-recht-aan voortreffelijk onderwijs. Waarom voortreffelijk? Zijn voordracht had een glasheldere structuur. We hoorden in het begin wat er komen ging en de afzonderlijke delen van Richards' presentatie begonnen met een probleemstelling en eindigden met een conclusie. Verder gaf hij -parallel aan het gesproken woord- steeds de hoofdpunten van zijn betoog aan in beknopte en overzichtelijke tekst-dia's. Tenslotte kregen we een samenvatting van de voordracht mee naar huis. Voortreffelijk onderwijs! Maar nu de inhoud. Uitgangspunt van Richards' voordracht was de gedachte dat onderwijs alleen deugdelijk kan zijn als de onderwijzer weet hoe de leerlingen leren en dat geldt in het bijzonder als de leerlingen al geneigd zijn tot leren en ook

daadwerkelijk leeractiviteiten bedrijven, voordat zij worden onderwezen; anders gezegd: als zij uit zichzelf tot zelfonderwijs komen.

Dit uitgangspunt dient ertoe te leiden -Richards betoog verder volgende- om op het terrein van de medische bij- en nascholing vooral aandacht te besteden aan het spontane, niet van buitenaf georganiseerde zelfonderwijs van afgestudeerde artsen en minder aandacht te besteden aan discussie over de mogelijke voor- en nadelen van bepaalde vormen van nascholing, trouwens overwegend giswerk en gokwerk.

De juistheid van deze visie lijkt mij boven alle twijfel verheven. Al is er natuurlijk niet aan te ontkomen om nascholing aan te bieden, ook nu, zonder dat het laatste detail is opgehelderd over het zelfonderwijs van afgestudeerde artsen. Ik weet het, 'zelfstudie' is de gebruikelijke term, maar 'zelfonderwijs' geeft duidelijker aan dat men zowel student als docent is, 'self-directed learning'.

Over dit zelfonderwijs van artsen presenteerde Richards op goed geordende wijze een grote hoeveelheid gegevens, verkregen door hemzelf, zijn medewerkers en anderen. Enkele hoofdpunten: zelfstudie blijkt hoofdzakelijk een kwestie te zijn van lezen. Formele contacten met collegae bij cursussen en andere bijeenkomsten komen duidelijk pas op de tweede plaats, evenals het leren op basis van informele contacten, zoals intercollegiaal overleg over patiënten en anderszins. Als nadeel van cursussen en conferenties, gericht op nascholing, voelt men dat men niet zelf zijn leertempo kan bepalen en dat het gebodene niet aansluit bij de eigen leerstijl. Lezen doet men hoofdzakelijk in eigen tijdschriften en boeken;

bibliotheken komen pas daarna. Men leest veel, maar men is ontevreden over de toegankelijkheid van het eens gelezene, over het eigen systeem voor opslag en terugzoeken van literatuur; in één studie blijkt 33% van de artsen daar eigenlijk geen systeem voor te hebben.

Nog enkele, althans voor mij treffende punten uit de voordracht van Robert Richards. Motivatie voor nascholing blijkt niet of nauwelijks afhankelijk te zijn van diploma's of getuigschriften die men bij georganiseerde nascholing kan verwerven. Interessant vond ik ook dat nascholing via al of niet ingeblikte televisieprogramma's weinig belangstelling ondervindt, hoewel het overgrote deel van het nascholingspubliek in de V.S. en Canada toch van kindsbeen af met televisie vertrouwd is.

Bij de conclusie dat lezen ver bovenaan staat als keuze voor nascholing-op-eigen-krachten bracht Richards een nuance aan. De uitverkoren wijze van nascholing is afhankelijk van het terrein van nascholing: de voorrangplaats voor lezen is minder uitgesproken, wanneer het gaat om kennismaking met nieuwe geneesmiddelen en ook bijvoorbeeld bij het leren kennen van een nieuwe of gewijzigde narcosetechniek door anaesthesisten.

Heel belangrijk: Richards gaf ook bewijsmateriaal voor de juistheid van het intuïtieve inzicht dat georganiseerde nascholing meer effect heeft wanneer de aanpak aansluit bij de wijze waarop men zich op eigen krachten naschoolt. Welke vragen en commentaren roept dit alles op? Enkele opmerkingen, deels ontleend aan de uitvoerige discussie na de voordracht.

De overgrote meerderheid van de gegevens over zelf-nascholing berust op enquêtes en interviews met artsen. Daarbij is het om allerlei redenen mogelijk dat men een vertekend beeld geeft van de wijze, waarop men de zelf-nascholing beoefent.

Niet duidelijk uitgesproken, maar levensgroot aanwezig was in Richards' voordracht de gedachte dat nascholing onder meer moet dienen voor een verspreiding met maximale snelheid van elk nieuw inzicht, alle nieuwe kennis en alle nieuws op het terrein van de technieken van het medisch handelen. Gezien het feit echter dat er op de weg naar groter heil voor de patiënt via nieuwe wegen bij de diagnostiek en therapie ook dwaalwegen worden ingeslagen -een onmiskenbare les van de geschiedenis!- is het aan twijfel onderhevig of een topsnelheid van verspreiding van noviteiten wel onverdund een ideaal moet zijn. En bevatte de voordracht ook een boodschap voor hen die niet in nascholingsprogramma's, maar alleen in de basisopleiding doceren?

Stellig. Wanneer nascholing volgens eigen keuze en inzichten inderdaad de beste, althans een onmisbare vorm van nascholing is, dan zal deze nascholing het meest succesvol verlopen, wanneer de student al in de basisopleiding leert om volgens zelfgekozen benadering te studeren en niet van huiswerk naar overhoring en dan naar het volgende huiswerk en de volgende overhoring wordt gestuurd. En zou niet de basisopleiding zelf effectiever zijn wanneer de student daarin een van jaar tot jaar toenemende vrijheid krijgt om studieprogramma, studiestijl en studietempo zelf te kiezen?

Wie meer informatie over het onderwerp wenst, kan bij het secretariaat van de NVMO een samenvatting van Richards' voordracht aanvragen, als ook fotocopieën van drie door hem geschreven aansluitende artikelen over 'Physicians self-directed learning', gepubliceerd in het in Nederland weinig verspreide tijdschrift Möbius, geheel gewijd aan de medische nascholing (Möbius, 1986, 6, no. 2, 3 en 4).